

LAKIALOITE 13/2002 vp

Laki sosiaalihuoltolain 17 §:n muuttamisesta

Eduskunnalle

ALOITTEEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Lakialoitteessa ehdotetaan sosiaalihuoltolakia muutettavaksi siten, että lailla turvattaisiin sosiaali- ja vanhustyön laadukkuus ja henkilöstön jaksaminen. Muutos toteutettaisiin lisäämällä 17 päivänä syyskuuta 1982 annetun sosiaalihuoltolain (710/1982) 17 §:ään uusi 5 momentti seuraavasti: "Kunnan on valtion tukemana varmistettava laadukas ja asiakaslähtöinen sosiaali- ja vanhustyö riittävillä voimavaroilla siten,

että henkilöstön mitoitusperusteiden osalta turvataan yhtenäinen lainsäädäntö koko maassa." Valtioneuvoston asetuksella säädettäisiin tarkemmin sosiaali- ja vanhustyön riittävästä voimavaroista sekä valtion rahoitusosuudesta.

Tällä hetkellä henkilöstöä koskevat mitoitusperusteet löytyvät ainoastaan STM:n suosituksesta.

PERUSTELUT

Vanhustyö

Suomi ikääntyy seuraavat kolme vuosikymmentä voimakkaasti, kun suuret ikäluokat vanhenevat ja siirtyvät asteittain eläkkeelle. Suomessa on nyt 773 000 yli 65-vuotiasta. Ikääntyvän väestön määrä alkaa kasvaa itse asiassa jo vuodesta 2005 alkaen. Seuraavan kolmenkymmenen vuoden aikana ikäihmisten osuus väestöstä lähes kaksinkertaistuu.

Ikääntyvän väestön määrän kasvaminen on vanhustyön näkökulmasta huolestuttavaa: vanhusten määrä lisääntyy, koulutettua henkilökunta ei ole tarjolla, palkat ja työolot ovat huonot. Suomen Perushoitajien SuPerin jäsenille tehdyn kyselyn vastaukset kertoivat, että vanhustenhoidon kaipaava kiireesti lisää koulutettuja työntekijöitä ja hoitajien jaksamiseen täytyy kiinnittää huomiota.

Kyselyn tulokset tukevat aiempia tietoja suomalaisen vanhustenhoidon puutteista: vanhuksia lääkitään tarpeettomasti, heitä makuutetaan määrissä vaipoissa ja työntekijät ovat jaksamisensa äärirajoilla. Vastauksissa ongelmien syyksi nostetaan koulutetun henkilökunnan puute. Yli 90 % vastaajista katsoi, että hoitohenkilökuntaa ei ole riittävästi. Näihin tuloksiin päädyttiin vanhustenhoidon työntekijöille suunnatussa kyselyssä, jolla selvitettiin vanhustyön resursseja ja kehittämistarpeita.

Sosiaalityö

Vanhustyön lisäksi sosiaalisektorilla on valtaavan kohennuksen ja arvioinnin paikka. Sosiaalisektorilla asiakkaita ja avuntarvitsijoita on paljon, mutta päteviä työntekijöitä niukasti. Syynä

työntekijävajeeseen on huono palkkaus, mutta ennen kaikkea liian suuret asiakasmäärät yhtä työntekijää kohden, mikä johtaakin työntekijöiden väsymiseen ja loppuun palamiseen. Sosiaalityöntekijäin liiton tutkimuksen mukaan sosiaalialan työ kuormittaa henkisesti — joka viides sosiaalialan työntekijä kokee psyykkistä kuormitusta. Väsymisen syinä ovat tavoitteiden ja mahdollisuuksien välinen ristiriita sekä kiireinen työtahti ja liiallinen työmäärä.

Vuonna 2000 pelkästään toimeentulotukea saavia kotitalouksia oli kaikkiaan 271 686 ja henkilöitä näissä kotitalouksissa 454 353. Lukuun ei sisälly esim. lastensuojelu, jonka osuus sosiaalityöstä on valtava ja ennen kaikkea koko yhteiskunnan kannalta ensisijaisen tärkeä. Tutkimukset osoittavat, että lastensuojelua tarvitsevien lasten ja nuorten määrä on kaksinkertaistunut kymmenen vuoden aikana.

Kolmasosassa Etelä-Suomen kunnista on liian vähän sosiaalityöntekijöitä. Tilanne on huonontunut kolmen viime vuoden aikana etenkin keskikokoisissa kunnissa. Pienissä kunnissa tilanne oli vaikea jo ennestään. Valtakunnallisen suosituksen mukaan kunnassa tulisi olla yksi sosiaalityöntekijä kahtatuhatta asukasta kohden. Etelä-Suomen läänin 89 kunnasta on nyt 29 sellaisia yli kahdentuhannen asukkaan kuntia, jotka eivät täytä minimiä, vaikka asiakastyötä tekevät esimiehetkin lasketaan mukaan. Kolme vuotta sitten tällaisia kuntia oli 14. Tämä käy ilmi Etelä-Suomen lääninhallituksen selvityksestä, joka koskee sosiaalityön tilaa Etelä-Suomen läänissä vuonna 2001.

Ongelma ei ole pelkästään Etelä-Suomea koskeva, vaan saman ongelman parissa taistelee koko Suomi. Tiedotusvälineiden mukaan esimerkiksi Pohjois-Pohjanmaalla sosiaalityön palvelutaso uhkaa laskea alle suositusten. Erään sosiaalijohtajan mukaan jonoja on kaikkialla, eikä supistuvalla työntekijämäärällä asioita kyetä hoitamaan. Ongelmia aiheuttaa sekin, että kuntiin ei saada työntekijöitä, vaikka virkoja olisi. Lakia sosiaalipalveluiden tasosta ei ole olemassa, mutta suosituksia ja ohjeita kunnille on annettu. Suositus ei paljon auta, jos asiakasmäärät vain kasvavat. Pohjois-Suomessa on monia kun-

tia, joissa on vain yksi sosiaalityöntekijä. STM:n suosituksen mukaan kunnissa pitäisi olla yksi sosiaalityöntekijä 2 000 asukasta kohden. Tämä luku toteutuu pohjoisessa harvoin.

Erilaisia keinoja ennalta ehkäisevään sosiaalityöhön on teoriassa paljonkin, mutta käytännössä niiden toteuttaminen on tehty vaikeaksi. Ongelmat pääsevät kehittymään usein hyvin monimutkaisiksi, ja liian usein joudutaankin käyttämään äärimmäisiä ratkaisuja, vaikka varhaisemalla ongelmiin puuttumisella olisi pystytty autamaan nopeammin ja myös halvemmalla.

Yhteenveto

Sosiaali- ja vanhustyössä eletään voimavarojen äärimajoilla, eikä tilannetta paranna se, että suurten ikäluokkien eläkkeelle siirtyminen vaikuttaa voimakkaasti alojen henkilöstöön kymmenen vuoden sisällä. Jo tällä hetkellä kireä työtahti ja tehtävien vaativuuden jatkuva kasvu uuvuttavat ja aiheuttavat pakoa perustehtävistä paremmin resurssoituihin tehtäviin.

STM:n Tavoite- ja toimintaohjelmassa 2000—2003 tavoitteena on sosiaalityön vahvistaminen: "Sosiaalisten ongelmien asianmukainen käsittely edellyttää, että kunnissa varmistetaan sosiaalityön riittävät voimavarat." Tätä tavoitetta tukemassa on suositus, että: "Kunnat varmistavat sosiaalityön riittävät voimavarat siten, että 2 000 asukasta kohden on vähintään yksi sosiaalityöntekijä." Omat suositukset on olemassa myös vanhustyön osalta STM:n ja Suomen Kuntaliiton "Ikäihmisten hoitoa ja palveluja koskevassa laatusuosituksessa". Työntekijöitä tai asiakkaita ei lohduta ministeriön vanhus- ja sosiaalityön "suositukset", jos ne eivät käytännössä toteudu. Ollaan noidankehässä, jossa työntekijät väsyvät, asiakkaat kärsivät ja kunnat maksavat sosiaalisen pahoinvoinnin seuraukset.

Lakialoitteen tarkoituksena on tukea sosiaali- ja vanhustyön henkilöstön työssä jaksamista sekä asiakkaiden laadukkaan palvelun saamista säätämällä laki henkilöstön mitoitusperusteista STM:n suosituksen sijaan. Samalla lakialoitteessa korostetaan myös valtion roolia ja vastuun ottamista sosiaalisten ongelmien ennaltaehkäisy-

sä. Tämänhetkinen suositus "Kunnat varmistavat sosiaalityön riittävät voimavarat ..." jättää valtion vastuun liian pieneksi. Täten lakialoitteen päämääränä onkin sitoa myös valtio yhteistyössä kuntien kanssa takaamaan laadukas ja asiakaslähtöinen sosiaali- ja vanhustyö riittävästi voimavaroilla.

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

että eduskunta hyväksyy seuraavan lakiehdotuksen:

Laki

sosiaalihuoltolain 17 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
lisätään 17 päivänä syyskuuta 1982 annettuun sosiaalihuoltolain (710/1982) 17 §:ään, sellaisena kuin se on laeissa 607/1991, 190/2001 ja 68/2002, uusi 5 ja 6 momentti seuraavasti:

17 §

Kunnan on valtion tukemana varmistettava laadukas ja asiakaslähtöinen sosiaali- ja vanhustyö riittävillä voimavaroilla siten, että henkilöstön mitoitusperusteiden osalta turvataan yhteinen lainsäädäntö koko maassa.

Valtioneuvoston asetuksella säädetään tarkemmin sosiaali- ja vanhustyön riittävästä voimavaroista sekä valtion rahoitusosuudesta.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä _____ kuuta _____.

Helsingissä 28 päivänä helmikuuta 2002

Antti Rantakangas /kesk
Pekka Nousiainen /kesk
Petri Neittaanmäki /kesk
Lauri Oinonen /kesk
Markku Rossi /kesk
Mauri Salo /kesk
Hannu Aho /kesk
Inkeri Kerola /kesk

Aulis Ranta-Muotio /kesk
Markku Laukkanen /kesk
Sirkka-Liisa Anttila /kesk
Seppo Kääriäinen /kesk
Jukka Vihriälä /kesk
Matti Väistö /kesk
Pekka Vilkuna /kesk
Jari Leppä /kesk